

najranije početkom XVII. stoljeća, a najkasnije sredinom XVIII. stoljeća. Takav je zaključak donesen nakon analize vrste papira, vodenog znaka i pisma. Zbornik je, naime, pisan talijanskom humanistikom XVII/XVIII. stoljeća koja se u to doba susreće često u Dalmaciji. Nastanak zbornika J. Barbarić i J. Kolanović dovode u vezu s akcijom prikupljanja izvorne građe u Dalmaciji koju je pokrenuo F. Riečeputi radi nastavljanja rada na ediciji »Illyricum sacrum«. Tom su prilikom nastali i drugi slični prijepisi u obliku zbornika i kartulara.

»Šibenski diplomatarij« obuhvaća 166 isprava. Najstarija potječe iz 1167, a najmlađa iz 1494. godine. Sastavljač zbornika nije isprave donio kronološkim redom, nego ih je podijelio u dvije tematske cjeline, kako je, po njegovu mišljenju, zahtijevala povijest Šibenika. Prvi dio su isprave do 1412. godine, odnosno do dolaska Šibenika pod vlast Venecije, a drugi dio su isprave venecijanskog razdoblja. Ipak je i u prvo i u drugom dijelu sastavljač zbornika donio najznačajnije isprave za crkvenu, političku i ekonomsku povijest Šibenika i njegova kotara. Prve su dvije isprave papinske bule. Bulom pape Aleksandra iz 1256. godine naređuje se Šibenčanima pokornost templarima, a bulom pape Bonifacija VIII. iz 1296. godine Šibenik postaje biskupija i grad. Zbornik donosi također isprave hrvatsko-ugarskih kraljeva i hrvatskih banova kojima se Šibeniku i njegovu kotaru izdaju i potvrđuju povlastice i slobode. Isprave venecijanskog razdoblja osvjetljavaju odnose između Šibenika i Venecije.

Priređivači »Šibenskog diplomatarija« opremili su ediciju kritičkim aparatom kako se obično izdaju kodeksi, a on omogućava da se »što vjernije prikaže tekst i cjelokupni dojam što ga na čitaoca ostavlja pogled na sam Diplomatarij« (XV. str.). Takav kritički aparat bio je neophodan stoga što su priređivači usporedili cijeli tekst »Diplomatarija« sa svim izvornicima ili prijepisima izvornika do kojih su mogli doći. Osnovni pristup priređivača bio je »izbjegavanje onog tako učestalog fotografskog oblika izdavanja izvora« i »izbjegavanje pretjeranog 'subjektivizma'« (XVI. str.) s njihove strane. Edicija najvećim dijelom obuhvaća značajnije isprave (1—341. str.). Uz svaku je ispravu donesen nešto opširniji registar, literatura i varijante. Slijedi zatim »Redoslijed isprava u Šibenskom diplomatariju« (343—350. str.), »Index personarum« (351—365. str.), »Index locorum« (366—377. str.), »Index rerum« (378—393. str.); »Kronološki pregled isprava« (394—396. str.) i »Današnji nazivi mjesta« (399—402. str.).

Ova edicija predstavlja značajan doprinos za proučavanje povijesti Šibenika i njegova distrikta. Ona je ujedno vrijedna da je istraživači upoznaju i kao kulturno-povijesni spomenik srednje Dalmacije, a priređivačima sličnih edicija može poslužiti kao jedan od boljih predložaka kako valja prezentirati izvornu povijesnu, posebno diplomatsku građu.

Mirjana Matijević-Sokol

DVA PRAVNA SPOMENIKA

»KORČULANSKI STATUT, STATUT GRADA I OTOKA KORČULE IZ 1214. GODINE«

Priredio i preveo Antun Cvitanić, Zagreb—Korčula 1987, oko 440 str.

»STATUT GRADA SPLITA, SREDNJOVJEKOVNO PRAVO SPLITA«.

Priredio i preveo Antun Cvitanić, Split 1985, oko 700 str.

Postoji više spona između tih dviju edicija. Naime, kada je u prošlom stoljeću Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti pokrenula seriju izdanja »Monu-

menta *Historico-juridica Slavorum Meridionalium — Statuta et leges*», prva je knjiga bila priređeni Statut grada i otoka Korčule, koja je izašla iz tiska 1877. godine, da bi već naredne 1878. godine izašao i Statut grada Splita u istoj seriji kao svezak 2. Priređivač i jednog i drugog izdanja bio je redovni član JAZU, profesor pravne povijesti Jaromír Hanel.

Nakon više od sto godina ponovo se prezentiraju isti spomenici pravne povijesti naših naroda, ali sada u prijevodu i s opsežnim i vrijednim komentarima. Prevodilac i priređivač jedne i druge knjige je profesor pravne povijesti Pravnog fakulteta u Splitu dr. Antun Cvitanić. Ovaj put kao izdavač »Korčulanskog statuta« pojavljuju se JAZU, Pravni fakultet u Zagrebu, Pravni fakultet u Splitu, Skupština općine Korčula i Grafički zavod Hrvatske, dok je »Splitski statut« izdao »Splitski književni krug« u seriji »Svjedočanstva« kao knjigu 7.

Zajedničko je jednom i drugom izdanju to što se osim prijevoda donosi i reprint izdanja JAZU iz prošlog stoljeća. Otuda i nepreciznost u naslovu pri utvrđivanju broja stranica i jedne i druge knjige.

Značenje ovakvih edicija koje prezentiraju povijesne spomenike u prijevodu jest u tome što one otvaraju mogućnost širenja interesa za takvu građu koja, izlazeći iz uskog kruga privilegiranih poznavalaca latinskog jezika, postaje dostupna širem krugu zainteresiranih. Rezultat toga je i već održani znanstveni skup o Korčulanskom statutu u Korčuli u travnju 1968. godine.

Naime, ako i odbacimo tvrdnju da je Korčulanski statut nastao već 1214. godine, kako se spominje u samom tekstu, nego prihvatimo kao godinu kodifikacije pravnih odredaba 1265. godinu, Korčulanski statut najstariji je pravni spomenik Južnih Slavena, a među Slavenima općenito od njega je starija samo Ruska pravda iz 11. odnosno 12. stoljeća.

Zbog toga zainteresiranost znanstvenika za proučavanje raznih aspekata Korčulanskog statuta prelazi granice naše zemlje. Čitav slavenski svijet može u statutar-nim odredbama po kojima je živjela i razvijala se niz stoljeća korčulanska komuna naći zajedničke prastare veze pravnih normi, etimologije, institucije i slično.

Međutim zbog osebuine i složene povijesne situacije Korčulanski je statut, kao što je naglasio u »Uvodu« (str. XXIII) prevodilac A. Cvitanić, »specifična slavensko-romanska pravna simbioza«, koja obuhvaća »pretežno seoski način života koji ipak nije bio imun od procesa klasne diferencijacije«.

Inače, korpus Korčulanskog statuta čini starija redakcija iz 1265. godine, statutarne odredbe iz 1271. godine, novija redakcija koja seže do 15. stoljeća te reformacije koje su redigirane najkasnije 1455. godine.

Korčulanski statut je kao i drugi statuti srednjovjekovnih komuna imao zadatak prvenstveno da štiti komunalne interese. Kako je podloga gospodarskog života bila poljoprivreda, to je čitavim nizom odredaba reguliran taj aspekt. Veći broj odredaba odnosi se na komunalnu organizaciju vlasti i njeno funkcioniranje i na ulogu crkve u komuni.

Kao što je za kodifikaciju prava grada i otoka Korčule 1265. godine zaslužan Marsilije Zorzi, Venecijanac, korčulanski potestat, tako je za kodifikaciju prava splitske komune zaslužan splitski potestat Perceval iz Ferma. Naime, Splitski statut koji je dopro do nas zapisan je 1312. godine, prema Toma Arhidakon u svom djelu »Historia Balonitana« piše da je Split kodificirao svoje pravo u obliku kapitularija već 1240. godine u doba potestata Gargana de Arscindis, koji su prepisali i neki iz Trogira. Međutim to je i jedini spomen tog kapitularija, jer je Percevalov statut iz 1312. godine poznat kao »stari statut«. Kasnije je obogaćen tzv. »novim statutom« i reformacijama. Naime, proces stvaranja korpusa Splitskog statuta odvija se kroz 14. stoljeće, tj. od 1312. odnosno od prvih kodificiranih odredaba Parcevalova doba preko 1333, 1336. do 1367. godine kada je nastala i unesena u »stari statut« još 31 glava tzv. »novog statuta« i do 1385. godine kada je po mišljenju J. Hanela Veliko vijeće prihvatilo reformacije.

Splitški statut se smatra središnjim statutom srednjovjekovnih dalmatinskih komuna. Naime, statutarne odredbe uglavnom su grupirane tematski, iako ima i odstupanja. U prvoj su knjizi zastupljene norme koje reguliraju odnos crkve i splitške komune. Druga knjiga sadrži odredbe o organima uprave, tj. Velikog vijeća, Kurije, načelnika, Tajnog vijeća te ostalih komunalnih službenika. Treća knjiga odnosi se na obiteljsko, stvarno, obvezno i nasljedno pravo i na parnični postupak, a četvrta na krivično pravo i krivični postupak. U petoj su knjizi regulirane opće komunalne odredbe u današnjem smislu te riječi, a šesta knjiga donosi razne izvanredne propise, a značajna tek zbog odredaba iz pomorskog prava. Taj se raspored odnosi na »stari statut«. »Novi statut« nema raspored po knjigama nego samo po glavama, a to su neke preinačene stare i dodane nove glave. Reformacije, kojih ima 112, nisu poredane ni tematski, a ni kronološki.

Kao što se vidi iz iznesenog sadržaja, statut splitske komune nastojao je sveobuhvatno sagledati oblike života srednjovjekovnog Splita. Posebno je naglašena uzajamnost crkve i komune, što je uočljivo iz prve knjige »starog statuta«. Ako npr. napravimo usporedbu s Korčulanskim statutom gdje je pitanje odnosa crkve i komune regulirano tek u reformulacijama, uočavamo da su statuti izvanredno isticali specifičnosti u razvoju srednjovjekovne komune, naglašavajući ipak uvijek feudalni karakter sistema koji razumijeva monopol plemićke oligarhije.

Edicije koje sada imamo u novom ruhu slične su i po znanstvenom aparatu. A. Cvitančić kao vrstan profesor pravne povijesti opremio je obje edicije uvodima koji su opsežne studije o problematici, zatim indeksima osoba, stvari i mjesta, sažecima na stranim jezicima i već naprijed spomenutim reprint izdanjima iz prošlog stoljeća teksta na latinskom jeziku.

Možemo pohvaliti ovakve akcije izdavača, ali nadasve trud i visoku kvalitetu znanstvene prezentacije stručnjaka kakav je A. Cvitančić. Stoga podržavamo svaki poduhvat koji će nam na ovakav način omogućiti upoznavanje i s ostalim spomenicima pravne povijesti.

Mirjana Matijević-Sokol

ATTI, CENTRO DI RICERCHE STORICHE — VOL. XI—XV.

Rovinj 1980—1985.

U proteklom petogodišnjem razdoblju od 1980. do 1985. godine Centro di Ricerche Storiche iz Rovinja objavio je pet svezaka svog časopisa »Atti«, što nekim našim časopisima s mnogo dužom tradicijom objavljivanja zbog financijskih teškoća nije uspjelo.

Centar u svom glasilu okuplja naše priznate stručnjake iz raznih društvenih nauka, objavljujući rezultate njihovih istraživanja iz antičke i srednjovjekovne arheologije, povijesti, povijesti umjetnosti, prava, lingvistike i muzikologije. Osim radnika Centra u časopisu »Atti« svoje radove objavljuju i stručnjaci zaposleni i u drugim institucijama koji se bave područjem Istre u raznim vremenskim razdobljima (Arheološki muzej Istre, Pravni fakultet iz Rijeke, zavodi JAZU iz Rijeke i Zadra, historijski arhivi). Uz već afirmirane stručnjake, kao što su V. Jurkić-Girardi, B. Marušić, A. Sonje, L. Margetić, M. Bertoša, G. Radossi, pojavljuju se i mlađi perspektivni kadrovi (R. Matijašić, D. Milotti, A. Petranović).

Časopis »Atti« izlazi na talijanskom jeziku, a svaki članak ima svoj sažetak na hrvatskom i na slovenskom jeziku. Na taj su način rezultati istraživanja naših stručnjaka dostupniji svjetskoj javnosti koja nažalost ne poznaje naš jezik.

Članci su podijeljeni u tri osnovna dijela: »Saggi e documenti«, »Voci del passato« i »Folclore«.